

KPSS VATANDAŞLIK

Hazırlayan Ve Sunan: Sezer Bora

1.ÜNİTE: TEMEL HUKUK KAVRAMLARI

1. Sosyal Hayatı Düzenleyen Kurallar ve Müeyyide

Sosyal hayatı düzenleyen kurallar; Din, Ahlak, Görgü (Adab-ı Muaşeret), Örf ve Adet ile Hukuk kurallarıdır.

- **En Temel Fark:** Hukuk kurallarını diğer tüm kurallardan ayıran en büyük özellik, arkasında devlet gücünün bulunması ve **maddi müeyyideli (yaptırımlı)** olmasıdır. Diğer kuralların yaptırımı manevidir (dışlanma, günah sayılma vb.).

Hukukun Maddi Müeyyideleri (Yaptırım Türleri):

- **Ceza:** Kanunun suç saydığı fiilleri işleyenlere uygulanan yaptırımdır (Hapis veya adli para cezası).
- **Cebri İcra:** Borcunu veya hukuki yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişilerin, devlet gücü (icra dairesi) aracılığıyla bu yükümlülüğü zorla yerine getirmesini sağlamaktır.
- **Tazminat:** Hukuka aykırı bir eylemle başkasına verilen zararın maddi veya manevi olarak ödetilmesidir.
- **İptal:** İdari makamların (devlet kurumlarının) hukuka aykırı olarak yaptığı işlemlerin, mahkeme kararıyla ortadan kaldırılmasıdır.
- **Hükümsüzlük (Geçersizlik):** Yapılan bir hukuki işlemin kanunun aradığı şartları taşıyamaması durumudur. Kendi içinde 3'e ayrılır:

- *Yokluk:* İşlemin kurucu unsurlarının hiç olmamasıdır. Evlendirme memuru önünde yapılmayan nikah veya resmi nikah olmadan kıyılan imam nikahı hukuken "yok" hükmündedir.
- *Butlan (Geçersizlik):* Kurucu unsurlar vardır ancak emredici kurallara aykırılık söz konusudur.
 - **Mutlak Butlan:** Kanunun kesin yasağına aykırılıktır (Örn: Akıl hastasının evlenmesi veya yakın akrabaların evlenmesi). Bu işlem baştan itibaren geçersizdir.
 - **Nisbi Butlan:** İrade sakatlığı durumudur (Tehdit, hile, hata altında yapılan evlilikler veya sözleşmeler). İşlem iptal edilene kadar geçerli sayılır.
- *Tek Taraflı Bağlamazlık (Askıda Geçersizlik):* Sınırlı ehliyetsizlerin (velayet veya vesayet altındakilerin) yasal temsilcilerinin izni olmadan yaptığı işlemlerdir. Veli izin verene kadar işlem askıdadır.

2. Hukukun Kaynakları ve Dalları

Hukukun Kaynakları

- **Yazılı Kaynaklar (Asli):** Anayasa, Kanun, Milletlerarası Antlaşmalar, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) ve Yönetmelik. (👮 Hakim yazılı kaynaklarda hüküm bulamazsa **Kanun Boşluğu** oluşur. Bu durumda yazısız kaynaklara geçer.)
- **Yazısız Kaynaklar (Asli):** Örf ve adet hukuku. (👮 Hakim ne yazılı ne de yazısız kaynakta hüküm bulamazsa **Hukuk Boşluğu** oluşur. Bu durumda hakim **hukuk yaratır**.)
- **Yardımcı Kaynaklar:** Yargısal kararlar (içtihatlar) ve bilimsel görüşler (doktrin). Hakim bunlara uymak zorunda değildir. Ancak **Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları** yazılı kaynak gibi bağlayıcıdır.

Hukukun Dalları

1. **Kamu Hukuku (Üstünlük ve imtiyaz devletedir):** Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Vergi Hukuku, Yargılama Hukuku, Devletler Genel Hukuku, İcra ve İflas Hukuku.
2. **Özel Hukuk (Taraflar eşittir):**
 1. *Medeni Hukuk:* Kişiler, Aile, Miras ve Eşya hukuku olmak üzere 4 alt daldan oluşur (Özel hukukun en geniş dalıdır).
 2. *Borçlar Hukuku:* Sözleşmeler ve borç ilişkilerini düzenler.
 3. *Ticaret Hukuku:* Ticari işletme, şirketler, kıymetli evrak (çek, senet), deniz ticareti ve sigorta.
 4. *Devletler Özel Hukuku:* Farklı vatandaşlıktaki kişilerin hukuki durumlarını (yabancılar hukuku, vatandaşlık hukuku) düzenler.
3. **Karma Hukuk:** İş Hukuku, Bankacılık Hukuku, Çevre Hukuku, Hava Hukuku, Toprak Hukuku.

3. Kişi ve Ehliyet Kavramları

Hukukta hak ve borç altına girebilen varlıklara **Kişi** denir. Gerçek Kişiler (insanlar) ve Tüzel Kişiler (şirketler, dernekler, vakıflar, devlet kurumları) olarak ikiye ayrılır. Gerçek kişilik **sağ ve tam doğmak** şartıyla başlar, **ölüm ve gaiplik** (kaybolma) ile biter.

Ehliyet Türleri

- **Hak Ehliyeti:** Haklara ve borçlara sahip olabilme gücüdür. Sağ ve tam doğmak şartıyla **ana rahmine düşüldüğü an** başlar. Pasif bir ehliyettir, herkeste eşittir.
- **Fiil Ehliyeti:** Bir kişinin kendi fiilleriyle hukuki işlem yapabilme, hak kazanabilme ve borç altına girebilme gücüdür. Aktif bir ehliyettir.

Fiil Ehliyetinin Şartları:

1. **Ergin (Reşit) Olmak:** Yasal erginlik yaşı **18'**dir. Evlenme kişiyi kendiliğinden ergin kılar (Olağan evlilik yaşı 17, olağanüstü evlilik yaşı mahkeme kararıyla 16'dır). Bir de 15 yaşını dolduranların veli izni ve mahkeme kararıyla ergin kılınması durumu vardır (**Kazai Rüşt**).
2. **Ayırt Etme Gücüne (Sezginliğe) Sahip Olmak:** İyiye kötüden ayırt edebilme yeteneğidir. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı ve sarhoşluk ayırt etme gücünü ortadan kaldırır.
3. **Kısıtlı (Mahcur) Olmamak:** Akıl hastalığı, savurganlık, alkol/madde bağımlılığı, kötü yaşam tarzı veya **1 yıl veya daha fazla hapis cezası almak** kısıtlanma nedenleridir.

Fiil Ehliyetine Göre Kişilerin Sınıflandırılması

- **Tam Ehliyetliler:** Üç şarta da sahip olanlar (18 yaşını doldurmuş, akıl sağlığı yerinde, kısıtlı olmayanlar). Her türlü hukuki işlemi tek başlarına yapabilirler.
- **Sınırlı Ehliyetliler:** Fiil ehliyeti tamdır ancak bazı önemli işlemler için kendilerine yasal danışman atanan kişilerdir (Örn: Evli bireyler bazı taşınmaz işlemlerinde eş rızası arar).
- **Sınırlı Ehliyetsizler:** Ayırt etme gücü olan ama yaşça küçük ya da kısıtlı olan kişilerdir (Örn: 15 yaşındaki bir çocuk). Velilerinin veya vasilerinin izniyle hukuki işlem yapabilirler. ⚠ *Vasi izni olsa bile bağış yapamazlar, vakıf kuramazlar ve kefil olamazlar (Yasaklı işlemler).*
- **Tam Ehliyetsizler:** Ayırt etme gücü hiç olmayan kişilerdir (Örn: Akıl hastaları veya bebekler). Yaptıkları tüm işlemler baştan itibaren **mutlak butlanla geçersizdir (yok hükmündedir)**. Bunların adına tüm işlemleri yasal temsilcileri yapar.

2. ÜNİTE: ANAYASA TARİHİ VE GENEL ESASLAR

1. Türk Anayasa Tarihi (Gelişim Süreci)

Türk hukuk tarihinde anayasacılık hareketleri Tanzimat dönemiyle başlamış, meşrutiyetle ilk anayasal metne kavuşmuştur.

Anayasal Belgeler (Anayasa Değildir, Süreci Başlatan Metinlerdir)

- Sened-i İttifak (1808):** Padişahın (II. Mahmud) yetkilerini kendi rızasıyla kısıtladığı **ilk belgedir**. Magna Carta'ya benzetilir.
- Tanzimat Fermanı (1839):** **Kanun üstünlüğü** ilkesi ilk kez kabul edilmiştir. Padişah dahil herkesin kanunlara uyacağı belirtilmiştir.
- Islahat Fermanı (1856):** Gayrimüslimlere geniş haklar verilerek Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışması önlenmek istenmiştir.

Türk Anayasaları

- 1876 Kanun-i Esasi:** Türk tarihinin **ilk anayasasıdır**. Padişahın yanında halkı temsilen bir meclis (Meclis-i Mebusan) açılmış ve ilk kez **Monarşiden Meşrutiyete (Mutlakiyetten Meşruti Monarşiye)** geçilmiştir. Çift meclisli bir yapı vardır (Ayan ve Mebusan).
- 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye):** Yeni Türk devletinin (TBMM'nin) ilk anayasasıdır. Olağanüstü savaş dönemi anayasası olduğu için **tek yumuşak ve çerçeve (kısa-öz)** anayasamızdır. Güçler birliği ve meclis hükümeti sistemi uygulanmıştır. Devletin dini veya başkenti bu anayasanın ilk halinde yer almamış, 1923 değişiklikleriyle "Devletin dini İslam'dır, dili Türkçe'dir, başkenti Ankara'dır" hükümleri eklenmiştir.
- 1924 Anayasası:** Yeni devletin ilk **sert ve kazuistik (detaylı)** anayasasıdır. Güçler birliği (yasama ve yürütme meclistedir) ancak görevler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. 1928'de "Devletin dini İslam'dır" ibaresi çıkarılmış, **1937'de Atatürk ilkeleri** anayasaya eklenmiştir.
- 1961 Anayasası:** Askeri müdahale (27 Mayıs) sonrası hazırlanan, Türk tarihinin **en özgürlükçü** anayasasıdır. İlk kez **Anayasa Mahkemesi**, Yüksek Hakimler Kurulu, DPT ve TRT kurulmuştur. Çift meclisli yapıya (Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu) geri dönmüştür. "İnsan haklarına **dayalı** devlet" ilkesi kabul edilmiştir.
- 1982 Anayasası (Güncel):** Askeri müdahale (12 Eylül) sonrası hazırlanan, halen yürürlükte olan, Türk tarihinin **en sert ve en kazuistik** anayasasıdır. Cumhurbaşkanı'nın yetkileri artırılmış, çift meclisli yapı bitirilerek tek meclise (TBMM) geçilmiştir. "İnsan haklarına **saygılı** devlet" ilkesi benimsenmiştir.

2. 1982 Anayasası'nın Genel Esasları (İlk 3 Madde)

1982 Anayasası'nın 4. maddesine göre **ilk 3 madde değiştirilemez, değiştirilmesi teklif dahi edilemez.**

- **1. Madde (Devletin Şekli):** Türkiye Devleti bir **Cumhuriyettir.**
- **2. Madde (Cumhuriyetin Nitelikleri):** Türkiye Cumhuriyeti; toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, **insan haklarına saygılı**, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik, sosyal ve bir **hukuk devletidir.**
- **3. Madde (Devletin Bütünlüğü, Resmi Dili, Bayrağı, Milli Marşı ve Başkenti):** Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili **Türkçe**'dir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı **İstiklal Marşı**'dır. Başkenti **Ankara**'dır.

3. Devletin Niteliklerinin Kısa Açıklamaları (Soru Potansiyeli Yüksek)

- **Hukuk Devleti:** Devletin tüm eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olmasıdır. Yasama, yürütme ve yargının kanunlara bağlı kalması, kanuni hakim güvencesi ve idarenin mali sorumluluğu bu ilkenin gereğidir.
- **Sosyal Devlet:** Fırsat eşitliği sağlayan, zayıfları koruyan, adaleti gözetten devlettir. Verginin mali güce göre alınması, kamulaştırma, devletleştirme ve sosyal güvenlik hakları sosyal devletin araçlarıdır.
- **Demokratik Devlet:** Seçimlerin düzenli yapılması, çok partili hayatın olması, eşit oy, gizli oy - açık tasnif ilkelerinin uygulanmasıdır.
- **Laik Devlet:** Devletin resmi bir dininin olmaması, tüm dinlere eşit mesafede durması, din ve devlet işlerinin ayrılmasıdır.

4. Temel Haklar ve Ödevler (Hakların Sınıflandırılması)

Anayasamızda vatandaşların hakları Jellinek'in üçlü sınıflandırmasına göre 3 gruba ayrılır. Sınavda "Aşağıdakilerden hangisi kişi/sosyal/siyasi haktır?" şeklinde doğrudan soru gelir.

1. Kişi Hak ve Ödevleri (Koruyucu / Negatif Statü Hakları): Devlete "bana dokunma" dediğimiz, bireyi devlete karşı koruyan haklardır.

- Örnekler:* Yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, yerleşme ve seyahat hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, basın hürriyeti.

2. Sosyal ve Ekonomik Haklar (İsteme / Pozitif Statü Hakları): Devletten hizmet ve yardım talep ettiğimiz haklardır.

- Örnekler:* Eğitim ve öğrenim hakkı, çalışma ve sözleşme hürriyeti, sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sendika kurma hakkı, grev ve lokavt hakkı.

3. Siyasi Haklar ve Ödevler (Katılma / Aktif Statü Hakları): Devlet yönetimine katılmamızı sağlayan haklardır.

- Örnekler:* Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı, Türk vatandaşlığı, vatan hizmeti (askerlik), vergi ödevi, dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı, kamu hizmetlerine girme (memur olma) hakkı.

Hakların Sınırlanması ve Durdurulması Kriterleri

- **Temel hak ve hürriyetler;** ancak **kanunla** sınırlanabilir. Bu sınırlama Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine, laik Cumhuriyetin ilkelerine ve **ölçülülük ilkesine** aykırı olamaz. Hakların özüne dokunulamaz.
- Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması; **savaş, seferberlik veya olağanüstü hal (OHAL)** dönemlerinde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla kısmen veya tamamen durdurulabilir.
- **Çekirdek Haklar (Dokunulamaz Haklar):** Savaş veya OHAL durumunda dahi asla dokunulamayacak haklardır:
 - Kişinin yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığının bütünlüğü.
 - Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz.
 - Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.
 - Masumiyet karinesi (Suçluluğu mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz).

3. ÜNİTE: YASAMA ORGANI

1. Milletvekili Seçilme Yeterliliği ve Seçim Düzeni

TBMM, halk tarafından seçilen **600 milletvekilinden** oluşur.

Milletvekili Seçilme Şartları:

- Türk vatandaşı olmak.
- **18 yaşını** doldurmuş olmak.
- En az **ilkokul mezunu** olmak.
- Askerlikle ilişkisi olmamak (Muaf, yapmış veya tecil etmiş olmak).
- Kısıtlı olmamak.
- Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak.
- Taksirli suçlar hariç, toplam **1 yıl veya daha fazla** hapis cezası almamış olmak.
- Anayasal düzene, devletin güvenliğine karşı işlenen suçlar ile yüz kızartıcı suçlardan (hırsızlık, rüşvet vb.) hüküm giymemiş olmak (Aftan yararlanılmış olsa bile milletvekili olunamaz).

Seçim Dönemi ve Ertelenmesi:

- TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri **5 yılda bir aynı gün** yapılır.
- **Seçimlerin Ertelenmesi:** Seçimleri geriye bırakma yetkisi sadece meclistedir. Yalnızca **savaş sebebiyle seçimler 1 yıl ertelenebilir**. Savaş nedeni devam ederse erteleme işlemi aynı usulle tekrarlanabilir. Bunun dışında hiçbir nedenle seçimler ertelenemez.
- **Ara Seçim:** İki genel seçim arasında boşalan milletvekillikleri için yapılan kısmi seçimdir. Her seçim döneminde **en fazla 1 defa** ara seçim yapılabilir. Genel seçimden 30 ay geçmedikçe ara seçim yapılamaz, genel seçime 1 yıl kala ara seçim yapılamaz. (İstisnası: TBMM üye tamsayısının %5'i -yani 30 sandalye- boşalırsa 3 ay içinde ara seçim yapılması zorunludur).

2. Milletvekilliğinin Kazanılması ve Güvenceleri

- **Kazanılması:** Seçim sonuçlarının İl Seçim Kurulu tarafından ilan edilmesiyle (Mazbatanın alınmasıyla) kazanılır. Ancak göreve başlamak için mecliste **and içmek (yemin etmek)** şarttır. Yemin etmeyen vekil meclis çalışmalarına katılamaz.
- **Yasama Sorumsuzluğu (Mutlak Koruma):** Milletvekillerinin meclis çalışmalarındaki oy, söz ve düşüncelerinden dolayı meclis dışında da cezai takibata uğramamasıdır. Meclis kararıyla bile **kaldırılamaz**, vekillik bitse dahi ömür boyu sürer.
- **Yasama Dokunulmazlığı (Nisbi Koruma):** Bir milletvekilinin seçimden önce veya sonra işlediği iddia edilen bir suçtan dolayı meclis izni olmadıkça **gözaltına alınamaması, sorgulanamaması, tutuklanamaması ve yargılanamamasıdır**. Vekillik bitince sona erer. Meclis tarafından **kaldırılabilir**.
 - *İstisnaları:* Ağır cezayı gerektiren suçüstü halleri ve Anayasanın 14. maddesindeki (devletin bütünlüğüne karşı) durumlar dokunulmazlık kapsamı dışındadır.
 - *İtiraz:* Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili veya bir başka vekil, **7 gün içinde Anayasa Mahkemesi'ne (AYM)** iptal davası açabilir. AYM kararı **15 gün içinde** verir.

Milletvekilliğinin Sona Ermesi

- **Meclis Kararı GEREKTİRMEYEN (Kendiliğinden Düşen) Durumlar:** Ölüm, gaiplik, Cumhurbaşkanı seçilme, CB yardımcısı veya bakan olarak atanma, Türk vatandaşlığından çıkarılma, dönemin dolması.
- **Meclis Genel Kurulu Kararı ile (Oylamayla) Düşen Durumlar:**
 - *İstifa:* Meclis Genel Kurulu'nun basit çoğunluğu ile kabul edilirse düşer.
 - *Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürmekte ısrar etmek:* Meclis Genel Kurulu'nun gizli oyu ve basit çoğunluğu ile düşer.
 - *Devamsızlık:* Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak **1 ay içinde toplam 5 birleşim günü** katılmayan vekilin üyeliği, Üye Tamsayısının Salt Çoğunluğunun (**en az 301 vekil**) kararıyla düşürüldü. (🚧 *İstifa ve devamsızlık nedeniyle vekilliği düşürülenler de 7 gün içinde AYM'ye itiraz edebilir*).
- **Kesin Mahkeme Kararının Meclise Bildirilmesiyle Düşen Durumlar:** Vekilin kısıtlanması (savurganlık, akıl hastalığı vb.) veya vekilliğe engel bir suçtan kesin hüküm giymesi durumlarında, mahkeme kararı **TBMM Genel Kurulu'na okunduğu an** vekillik kendiliğinden biter (Oylama yapılmaz).

3. TBMM'nin Görev ve Yetkileri

- Kanun yapmak, değiştirmek ve kaldırmak.
- Cumhurbaşkanı tarafından sunulan bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek.
- Para basılmasına karar vermek.
- Savaş ilanına karar vermek.
- Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak.
- Genel ve özel af ilan etmek (Üye tamsayısının **5'te 3 çoğunluğu - 360 vekil** gerekir. Orman suçları af kapsamı dışındadır).
- Olağanüstü Hal (OHAL) ilanını onaylamak, süresini uzatmak (her defasında en fazla 4 ay) veya kaldırmak.
- Anayasa Mahkemesi'ne 3 üye, HSK'ya 7 üye seçmek. Kamu Başdenetçisini (Ombudsman) seçmek.

4. TBMM'nin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

2017 değişikliğiyle "Gensoru" ve "Meclis Soruşturması (eski bakanlar için bakanlık göreviyle ilgili suçlamalar hariç)" gibi hükümeti düşürmeye yönelik denetim yöntemleri kaldırılmıştır. Güncel denetim yolları şunlardır:

1. **Meclis Araştırması:** Belli bir konuda bilgi edinilmek amacıyla kurulan komisyon marifetiyle yapılan incelemedir.
2. **Genel Görüřme:** Toplum ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM Genel Kurulu'nda açık veya kapalı olarak tartışılmasıdır.
3. **Meclis Soruşturması:** Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların **görevleriyle ilgili suç işledikleri** iddiasıyla yapılan cezai denetimdir. ye tamsayısının salt çoğunluğunun (301 vekil) nergesiyle istenir, 5'te 3 çoğunluğun (360 vekil) kararıyla soruşturma açılır ve 3'te 2 çoğunluğun (**400 vekil**) gizli oyuyla ilgili kişi **Yüce Divan'**a (Anayasa Mahkemesi) sevk edilir.
4. **Yazılı Soru:** Milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları veya bakanlara yazılı olarak cevaplamaları için en geç **15 gün içinde** yanıtlanmak üzere soru sormasıdır. (*Cumhurbaşkanına yazılı soru sorulamaz*)

4. ÜNİTE: YÜRÜTME ORGANI

1. Cumhurbaşkanı Seçilme Şartları ve Süreci

Cumhurbaşkanı, halk tarafından doğrudan seçilir. Bir kimse en fazla **iki defa** Cumhurbaşkanı seçilebilir. (Tek istisnası: Cumhurbaşkanının ikinci döneminde meclis seçimleri yenileme kararı alırsa mevcut Cumhurbaşkanı bir kez daha aday olabilir).

Seçilme Şartları:

- Türk vatandaşı olmak.
- **40 yaşını** doldurmuş olmak.
- **Yükseköğrenim (üniversite)** mezunu olmak.
- Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak.

Aday Gösterme Kriterleri:

Cumhurbaşkanlığına aday gösterebilmek için şu şartlardan en az birinin sağlanması gerekir:

- En son yapılan genel seçimlerde tek başına veya birlikte oyların en az **%5'ini** almış olan siyasi partiler.
- Mecliste siyasi parti grubu bulunanlar (Mecliste en az **20 milletvekili** bulunan partiler grup oluşturur).
- En az **100 bin seçmenin** yazılı teklifi (imzası).

Seçim Sistemi (İki Turlu Sistem):

- **1. Tur:** Genel oyla yapılan seçimde geçerli oyların **salt çoğunluğunu (yani %50 + 1 oy)** alan aday Cumhurbaşkanı seçilir.
- **2. Tur:** İlk turda bu çoğunluk sağlanamazsa, ilk turda en çok oy alan **iki aday** katılır. İkinci turda en çok oyu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir.

2. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

Cumhurbaşkanı devletin başıdır ve yürütmenin tek yetkilisidir.

Temel Görevleri:

- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.
- Üst düzey kamu yöneticilerini (vali, rektör, büyükelçi vb.) atar ve görevlerine son verir.
- Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcilerini gönderir, gelen temsilcileri kabul eder.
- Milletlerarası antlaşmaları **onaylar ve yayımlar** (TBMM onaylamayı uygun bulur, CB onaylar).
- TBMM tarafından kabul edilen kanunları yayımlar veya yeniden görüşölmek üzere meclise geri gönderir (Veto hakkı).
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğünde halkoyuna sunar (Referandum).
- TSK'nın başkomutanlığını temsil eder ve TSK'nın kullanılmasına karar verir.
- Milli Güvenlik Kurulu'nu (MGK) toplantıya çağırır ve kurula başkanlık eder.
- Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır (Özel af ilan edemez, cezayı hafifletir).

Yüksek Yargıya Üye Seçme Yetkileri:

- Anayasa Mahkemesi'nin 15 üyesinden **12 üyesini** seçer.
- Danıştay üyelerinin **dörtte birini (1/4)** seçer (Geri kalan 3/4'ünü HSK seçer).
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Vekilini seçer.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu'na (HSK) **4 üye** seçer.

3. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve Yönetmelikler

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda **Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK)** çıkarabilir. Kararnameler ikiye ayrılır:

1. Olağan Dönem CB Kararnameleri:

- Sadece **Sosyal ve Ekonomik Haklar** (İsteme hakları) düzenlenebilir. Kişi hakları ve siyasi haklar bu kararname ile düzenlenemez.
- Kanunda açıkça düzenlenen konularda kararname çıkarılamaz.
- Kanun ile CBK çelişirse **kanun hükümleri uygulanır**. Meclis aynı konuda kanun çıkarırsa CBK hükümsüz kalır.
- Yargısal denetimini **Anayasa Mahkemesi** yapar.

2. Olağanüstü Hal (OHAL) CB Kararnameleri:

- Çekirdek haklar hariç** tüm temel hak ve hürriyetler (kişisel ve siyasi dahil) düzenlenebilir veya durdurulabilir.
- Kanun hükmündedir, normlar hiyerarşisinde kanuna denktir.
- Resmî Gazete'de yayımlandığı gün meclis onayına sunulur. TBMM 3 ay içinde görüşüp karara bağlamazsa kararname kendiliğinden yürürlükten kalkar.
- Anayasaya göre OHAL Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine karşı **Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmaz** (Yargı yolu kapalıdır).

Yönetmelikler:

- Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri (belediye, üniversite, TRT vb.) kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların uygulanmasını sağlamak üzere yönetmelik çıkarabilir.
- Ülke çapında uygulanacak yönetmeliklerin yargısal denetimini **Danıştay**, bölgesel olanlarını ise **İdare Mahkemeleri** yapar.

4. Olağanüstü Hal (OHAL) Rejimi

- **İlan Eden:** Cumhurbaşkanı, yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi **6 ayı geçmemek üzere** OHAL ilan edebilir.
- **Onaylayan:** OHAL kararı ilan edildiği gün Resmî Gazete'de yayımlanır ve aynı gün **TBMM'nin onayına** sunulur. Meclis süreyi kısaltabilir, uzatabilir veya OHAL'i kaldırabilir.
- **Süre Uzatımı:** CB'nin talebiyle TBMM, her defasında **en fazla 4 ayı geçmemek üzere** süreyi uzatabilir. (*Savaş durumlarında bu 4 aylık süre sınırı aranmaz, süre sınırsız uzatılabilir*).

5. Milli Güvenlik Kurulu (MGK)

- **Başkanı:** Cumhurbaşkanı'dır. CB katılamazsa yerine görevlendireceği **Cumhurbaşkanı Yardımcısı** başkanlık eder.
- **Gündemi:** Cumhurbaşkanı tarafından, yardımcısı ve Genelkurmay Başkanı'nın görüşleri alınarak belirlenir. İki ayda bir toplanır. Kararları hükümete **tavsiye** niteliğindedir.
- ▶ MGK Üyeleri:
- ▶ Sivil Üyeler, Askeri Üyeler
- ▶ Cumhurbaşkanı (Başkan) Cumhurbaşkanı Yardımcıları Adalet Bakanı İçişleri Bakanı Dışişleri Bakanı Milli Savunma Bakanı Genelkurmay Başkanı Kara Kuvvetleri Komutanı Deniz Kuvvetleri Komutanı Hava Kuvvetleri Komutanı

5. ÜNİTE: YARGI ORGANI

1. Yargı Alanındaki Temel İlkeler

- **Mahkemelerin Bağımsızlığı:** Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.
- **Hakimlik ve Savcılık Güvencesi:** Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe anayasada gösterilen yaştan (**65 yaş**) önce emekliye ayrılamazlar. Bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun bırakılamazlar.
- **Coğrafi Teminat (Güncel Bilgi):** HSK tarafından yürürlüğe konulan Coğrafi Teminat ilkesi uyarınca, hakim ve savcılar kendi istekleri dışında veya belirli haklı gerekçeler olmaksızın görev yerlerinden başka bir yere nakledilemezler. Bu düzenleme hakimlik güvencesini pekiştiren en güncel yapılardan biridir.
- **Duruşmaların Açıklığı:** Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde mahkemece karar verilebilir.

2. Yüksek Mahkemeler (En Çok Soru Çıkan Bölüm)

1982 Anayasası'na göre Türkiye'de sadece **4 tane yüksek mahkeme** vardır. 2017 anayasa değişiklikleriyle *Askeri Yargıtay* ve *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM)* kaldırılarak askeri yargı tamamen sonlandırılmıştır (Disiplin mahkemeleri hariç).

1. Anayasa Mahkemesi (AYM)

- **Üye Yapısı:** Toplam **15 üyeden** oluşur. Bu üyelerin **12 tanesini Cumhurbaşkanı, 3 tanesini ise TBMM** seçer.
- **Görev Süresi:** Üyeler **12 yıl** için seçilir. Bir kişi iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Üyeler 65 yaşını doldurunca emekli olurlar.
- **Çalışma Düzeni:** İki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bireysel başvurular bölümlerce; iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan yargılamaları Genel Kurulca karara bağlanır.
- **Temel Görevleri:**
 - Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğü'nün anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. (🚧 *OHAL Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini denetleyemez*).
 - **Bireysel Başvuruları İnceler:** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki temel hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, iç hukuk yollarını tüketmek şartıyla AYM'ye başvurabilir.
 - **Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapar:** Cumhurbaşkanı, yardımcıları, bakanlar, yüksek mahkeme başkan ve üyeleri, HSK ve Sayıştay başkan ve üyeleri, Genelkurmay Başkanı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yargılar. (🚧 *Meclis Başkanı ile Jandarma Genel Komutanı Yüce Divan'da yargılanmaz, soru bankaları çok düşürür*).
 - Siyasi partilerin kapatılması davalarına bakar ve mali denetimlerini (Sayıştay aracılığıyla) yapar.

2. Yargıtay

- **Niteliği:** Adliye mahkemelerince (Hukuk ve Ceza mahkemeleri) verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii olan **adli yargının en üst mahkemesidir**.
- **Üyelerinin Seçimi:** Yargıtay'ın tüm üyelerini **Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK)** seçer.
- **Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı:** Yargıtay Genel Kurulu'nun kendi üyeleri arasından belirlediği adaylar arasından **Cumhurbaşkanı** tarafından 4 yıllığına seçilir. Siyasi partilerin kapatılması davasını açan kişidir.

3. Danıştay

- **Niteliği:** İdare mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii olan **idari yargının en üst mahkemesidir**. Aynı zamanda başbakanlık ve bakanlıklarca gönderilen kanun tasarıları hakkında görüş bildiren bir inceleme ve danışma organıdır.
- **Üyelerinin Seçimi:** Danıştay üyelerinin **4'te 1'ini (1/4) Cumhurbaşkanı**, geri kalan **3'te 4'ünü (3/4) HSK** seçer.

4. Uyuşmazlık Mahkemesi

- **Niteliği:** Adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümleyen mahkemedir.
- **Başkanı:** Anayasa Mahkemesi kendi üyeleri arasından bir kişiyi Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı olarak seçer.

3. Yüksek Mahkeme Olmayan Anayasal Kuruluşlar

Soru bankalarında en büyük tuzaklar bu iki kurum üzerinden kurulur. "Aşağıdakilerden hangisi yüksek mahkemedir / değildir?" sorularında şıklara mutlaka HSK veya Sayıştay konur. Bunlar idari kuruldur, yüksek mahkeme **değildir**.

Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK)

- **Yapısı:** Toplam **13 üyeden** oluşur ve iki daire halinde çalışır.
- **Başkanı:** Adalet Bakanı'dır. Adalet Bakanı Yardımcısı da kurulun tabii üyesidir.
- **Üyelerin Seçimi:** 13 üyenin **4 tanesini Cumhurbaşkanı, 7 tanesini TBMM** seçer (2 tabii üye ile birlikte 13 eder). Üyelerin görev süresi **4 yıldır** ve süresi bitenler yeniden seçilebilir.
- **Görevleri:** Hakim ve savcılarının mesleğe kabul etme, atama, nakletme, geçici yetki verme, kadro dağıtma, disiplin cezası verme ve meslekten çıkarma işlemlerini yapar. (🚨 *HSK'nın meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlarına karşı **yargı yolu kapalıdır**. Meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı yolu açıktır*).

Sayıştay

- **Niteliği:** TBMM adına, kamu idarelerinin mali eylem ve işlemlerini denetleyen mali bir kuruluştur. Kararlarına karşı vergi yönünden Danıştay'a başvurulabilir.
- **Üyelerinin Seçimi:** Sayıştay Başkanı ve üyelerini **TBMM** seçer.

6.ÜNİTE: İDARE HUKUKU

1. İdare Hukukunun Özellikleri ve Temel İlkeleri

- **Özellikleri:** Genç, statüsel (kuralları devlet belirler) ve tedvin edilmemiş (tek bir kanun kitabında toplanmamış) bir hukuk dalıdır. Amacı kamu yararını sağlamaktır. Uyuşmazlıklar **İdari Yargıda** çözülür.
- **İdari Fonksiyonun Özellikleri:** Muhatabı bireylerdir. Kendiliğinden harekete geçer. Üstün ve ayrıcalıklı yetkiler (kamu gücü) kullanır. Kesin ve yürütülmesi zorunlu işlemler yapar.
- **Merkezden Yönetim (Taşra ve Başkent):** Yetkiler tek merkezde toplanır. Gelir ve giderler merkeze aittir. Taşradaki amirlere (Vali) merkeze sormadan karar alabilmesi için **Yetki Genişliği** tanınmıştır. (🚒 Yetki genişliği sadece **Vali**'ye aittir, giderleri merkeze aittir).
- **Yerinden Yönetim:** Hizmet veya coğrafi esaslara göre yetkilerin merkezin dışındaki kurumlara verilmesidir. **Kamu tüzel kişilikleri** (KTK) vardır. Kendi bütçeleri ve personelleri bulunur.
- **Bütünlük İlkeleri (Hiyerarşi ve İdari Vesayet):** İdarenin bölünmez bütünlüğünü sağlayan iki araçtır. Sınavda hangisinin hiyerarşi, hangisinin idari vesayet olduğu sıkça sorulur:
 - **Hiyerarşi (Üst-Ast ilişkisi):** Aynı kamu tüzel kişiliği içindeki tek bir çatı altındaki aslık-üstlük ilişkisidir (Örn: Vali → Kaymakam, Bakan → Müsteşar/Genel Müdür, Rektör → Dekan).
 - **İdari Vesayet (Merkez-Yerel ilişkisi):** Devlet tüzel kişiliğinin (merkezin), yerinden yönetim kuruluşları (belediye, üniversite, TRT) üzerindeki kanunla sınırlı denetim yetkisidir (Örn: İçişleri Bakanı → Belediye Başkanı, Vali → Muhtar, YÖK Başkanı → Rektör).

2. Türkiye'nin İdari Teşkilat Şeması (En Çok Soru Getiren Tablo)

Türkiye Cumhuriyeti İdari Teşkilatı iki ana gövdeden oluşur:

A) MERKEZDEN YÖNETİM (Devlet Tüzel Kişiliği)

- Başkent Teşkilatı:** Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı, Bakanlıklar. Başkente yardımcı kuruluşlar: *Danıştay, Sayıştay, MGK, DPT.*
- Taşra Teşkilatı:**
 - İl Genel İdaresi:** Vali (Merkezin temsilcisidir), İl İdare Kurulu, İl İdare Şube Başkanları.
 - İlçe İdaresi:** Kaymakam, İlçe İdare Kurulu, İlçe İdare Şube Başkanları. (*Bucak idaresi mevzuattan tamamen kaldırılmıştır*).
 - Bölge İdaresi:** Gerekli görülen illeri kapsayan bölgesel kuruluşlardır (Örn: Karayolları Bölge Müdürlüğü).

B) YERİNDEN YÖNETİM (Kamu Tüzel Kişiliği)

- Mahalli İdareler (Yerel Yönetimler):**
 - İl Özel İdaresi:** Organları; Vali, İl Genel Meclisi (Karar organıdır), İl Encümeni'dir (Yürütme/Danışma organıdır).
 - Belediye İdaresi:** Nüfusu **5.000 ve üzeri** olan yerlerde CB kararı ile kurulur. Organları; Belediye Başkanı, Belediye Meclisi, Belediye Encümeni.
 - Büyükşehir Belediyesi:** Nüfusu **750.000 ve üzeri** olan illerde **kanunla** kurulur. Türkiye'de şu an 30 büyükşehir vardır. (*Büyükşehir olan illerde **İl Özel İdaresi ve Köy tüzel kişilikleri kaldırılmıştır, köyler mahalle olmuştur***).
 - Köy İdaresi:** Nüfusu 150 ile 2.000 arası olan yerlerde İçişleri Bakanlığı kararı ile kurulur. Organları; Muhtar, İhtiyar Heyeti (seçimle gelir, öğretmen ve imam tabii üyedir) ve Köy Derneği (Köydeki tüm seçmenlerden oluşur). Köy halkının ortaklaşa işleri zorunlu olarak yapmasına **İmece**, isteğe bağlı toplanan paraya **Salma** denir.
- Hizmet Yerinden Yönetimler (Kamu Kurumları):** Üniversiteler, TRT, SGK, TÜBİTAK, KİT'ler, Meslek Kuruluşları (Barolar, Ticaret Odaları).

3. Devlet Memurluğu Hukuku (657 Sayılı Kanun)

- **Temel İlkeleri:**

- *Liyakat:* Sınıf içinde ilerleme, yetenek ve başarı kıstası.
- *Kariyer:* Memura en üst sınıfa kadar ilerleme imkanı tanınması.
- *Sınıflandırma:* Hizmetlerin gerektirdiği niteliklere göre memurların gruplandırılması (Genel İdari Hizmetler, Sağlık, Eğitim vb.).

- **Aday Memurluk:** En az **1 yıl**, en fazla **2 yıl** sürer. Bu süreçte başarısız olanlar 3 yıl boyunca tekrar devlet memurluğuna alınmazlar.

- **Memurların Ödev ve Sorumlulukları:** Sadakat, tarafsızlık, devlete bağlılık, davranış ve işbirliği, mal bildirimi (sonu 0 ve 5'li yıllarda bir, 5 yılda bir yapılır), basına bilgi/demeç vermeme yasağı, ticaret yapma yasağı, hediye alma yasağı, grev yasağı.

Memurluk Disiplin Cezaları

1. **Uyarma:** Görevde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.
2. **Kınama:** Kusurlu hareketinin yazı ile bildirilmesidir.
3. **Aylıktan Kesme:** Brüt aylığından **1/30 ile 1/8 arasında** kesinti yapılmasıdır.
4. **Kademe İlerlemesinin Durdurulması:** Fiilin ağırlığına göre memurun kademesinin **1 yıl ile 3 yıl arasında** durdurulmasıdır.
5. **Devlet Memurluğundan Çıkarma:** Bir daha devlet memurluğuna alınmamak üzere ilişkisinin kesilmesidir.

- *Görevden uzaklaştırma (Açığa alma) bir disiplin cezası değil, soruşturmanın selameti için uygulanan **ihtiyati bir tedbirdir.***

- *Tüm disiplin cezalarına karşı **yargı yolu açıktır.***

4. İdarenin Mal Edinme Yöntemleri

- **Kamulaştırma (İstimlak):** İdarenin kamu yararı amacıyla, özel mülkiyette bulunan **taşınmaz (gayrimenkul)** malları, bedelini **peşin ödemek** şartıyla zorla satın almasıdır. (İstisnası: Büyük enerji, baraj, sulama ve orman projelerinde taksitle ödeme yapılabilir, taksit süresi en fazla 5 yıldır).
- **Devletleştirme:** Kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde, özel teşebbüslerin (fabrika, şirket, liman, maden işletmesi vb.) mülkiyetinin kanunla devlete geçirilmesidir. Taksitle ödenebilir (En fazla 5 yıl).
- **İstimval:** Sadece **olağanüstü durumlarda (savaş, afet, seferberlik)** idarenin özel mülkiyetteki **taşınır (menkul)** mallara el koyması veya taşınmazları geçici olarak kullanmasıdır.
- **Geçici İşgal:** Bir kamu hizmetinin (örn: yol, köprü yapımı) yürütülmesi sırasında, idarenin özel mülkiyetteki boş bir toprağı (taşınmazı) taş, toprak çıkarmak veya malzeme depolamak için geçici olarak işgal etmesidir.